

Pohřbívání v lesích,
přesuny lidí i výroby.
Nová kniha mapuje
válečný průmysl v župě
Sudety

03. 10. 2023 14:40

Zbrojní průmysl a tábory I. Tak se jmenuje téměř pětisetstránková kniha, která popisuje přibližně 300 táborů a desítky podniků a továren v Libereckém kraji. Jejím autorem je pracovník Severočeského muzea v Liberci Ivan Rous. Literární opus seznamuje s první etapou mapování druhé světové války z pohledu zbrojního průmyslu a nacistické nucené práce na Liberecku a Jablonecku, na níž pracoval autor víc než deset let.

„Některé etapy našich dějin mohou být pro místní velmi překvapivé. Myslíme si, že své město či vesnici a jejich okolí známe. A právě historici a badatelé nám často otevřou dveře k poznání nečekaných faktů. Kniha Zbrojní průmysl a tábory I nepochybně takovými dveřmi je,“ uvedla Květa Vinklátová, náměstkyně pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch Libereckého kraje.

První část knihy je věnována organizaci zbrojní výroby, a především vlivu Zbrojní inspekce, což byla prodloužená ruka ministerstva zbrojního a válečného průmyslu nacistického Německa vedeného Albertem Speerem. V Liberci sídlil Zbrojní inspektorát 4b. Jednalo se o obrovský úřední aparát, který zasahoval do všech oblastí tehdejšího života. Centrálně rozhodoval o výrobě i o využití jednotlivých objektů. Dokonce i budova Severočeského muzea v Liberci se

měla stát místem vhodným pro přemístění průmyslu z takzvané Staré říše.

Se nacistickým průmyslem souvisela i otrocká práce. K ní se pojí kromě mnohých jiných i dva zásadní objevy. Prvním z nich je nařízení, která umožňovala pohřbívání zajatců a Ostarbeiterů v lesích mimo hřbitovy, a to již v roce 1941 – dříve se obecně soudilo, že takové zacházení se objevovalo až ke konci války.

Druhou novinkou je Speerova Akce T z února až května roku 1945, která měla za cíl z prostoru Liberecka a Jablonecka přemístit 15 tisíc dělníků. Trasy určené vyhláškou se navíc shodují s trasami takzvaných pochodů smrti z koncentračních táborů. Pochody smrti nejsou dodnes jednoznačně vyřešeny ve smyslu tras a motivací. Na Liberecku a Jablonecku je však můžeme zařadit do Akce T a je otázkou, zda se k podobným výsledkům nedopracují kolegové i v jiných oblastech bývalé říšské župy Sudety.

Druhý oddíl knihy se týká nejvýznamnějších zbrojních podniků, u kterých vznikly v závěru války koncentrační tábory. Do tohoto okruhu byl zařazen i podnik Tanwalder Textilwerke, kde se nevyráběl textil, jak by se mohlo z názvu zdát, ale spalovací komory raket V2 nebo třeba převodovky do tanků. Výroba spalovacích komor V2 neobnášela jen přestěhování technologií z poloostrova Usedom, ale i přemístění více než 200 odborníků z Peenemünde a Karlshagenu do Tanvaldu.

Třetí oddíl se zabývá nejvýznamnějšími zbrojními podniky v regionu, a to včetně těch, kam se zbrojní průmysl přestěhoval, i když původní výroba se zbraní netýkala. To je třeba případ Liebiegových podniků v Liberci a Svárově. Čtvrtý, nejrozsáhlejší oddíl mapuje zbrojní výrobu a tábory nucené práce v celém regionu. Dělí se je po jednotlivých mikroregionech anebo dokonce městech.

Knihy je úplně novým pohledem na druhou světovou válku v říšské župě Sudety. Především úloha zbrojních inspektorátů se ukazuje jako zásadní pro veškeré dění v této oblasti, a to od instalace průmyslu – navzdory přáním a očekáváním dřívějších majitelů továren – přes zavírání a nové využití škol až po obrovské přesuny osob. V tomto pohledu se jeví politické figury, například Konrad Henlein, sice jako tváře a představitelé nacismu, ale fakticky bez rozhodovací moci. Kniha je tak zcela novým pohledem na fungování říšské župy Sudety, kterou ukazuje především jako prostor pro průmyslovou expanzi německé říše.

Publikace je k dostání v Severočeském muzeu v Liberci, na debatách s autorem a na e-shopu <https://shop.kallib.cz/>.